

УДК 378.011

ПРОБЛЕМАТИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ САКРАЛЬНОГО ЖИВОПИСУ

Саприкіна Л.В., к. пед. н.,
викладач кафедри декоративно-прикладного мистецтва та дизайну
ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет»

У статті акцентовано увагу на потребі підвищення рівня знань майбутніх художників сакрального живопису з урахуванням специфіки професійної діяльності. Проаналізовано психолого-педагогічні засади формування професійної компетентності майбутніх художників сакрального живопису. Визначено панівні підходи до навчання (компетентнісний, діяльнісний, системний). Аргументовано реалізацію загальнодидактичних принципів навчання: науковості, доступності, зв'язку теорії із практикою, наочності, систематичності й послідовності, свідомого засвоєння знань, активності й самостійності. Проаналізовано доцільність застосування методів та прийомів навчання.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутній художник сакрального живопису, професійна компетентність майбутніх художників сакрального живопису, психолого-педагогічні засади, підходи, загальнодидактичні принципи, методи, прийоми.

В статті акцентовано увагу на необхідності підвищення рівня знань майбутніх художників сакрального живопису з урахуванням специфіки професійної діяльності. Проаналізовані психолого-педагогічні основи формування професійної компетентності майбутніх художників сакрального живопису. Визначено панівні підходи до навчання (компетентнісний, діяльнісний, системний). Аргументовано реалізацію загальнодидактичних принципів навчання: науковості, доступності, зв'язку теорії із практикою, наочності, систематичності й послідовності, свідомого засвоєння знань, активності й самостійності. Проаналізовано доцільність застосування методів та прийомів навчання.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, будущий художник сакрального живопису, профессиональная компетентность будущих художников сакрального живопису, психолого-педагогические основы, подходы, общедидактические принципы, методы, приемы.

Saprykina L.V. ISSUES OF FORMING FUTURE SACRAL PAINTING ARTISTS' PROFESSIONAL COMPETENCE

The paper accentuates the necessity of increase of future sacral painting artists' knowledge level taking into account peculiarities of professional training. Psychological and pedagogical bases of forming future sacral painting artists' professional competence are grounded. The prevailing approaches to learning (competency, system and activity-based) are defined. The implementation of the general democratic principles of teaching is shown: the scientific, the accessibility, the connection of theory with practice, the visibility, the systematic and consistent nature, the conscious assimilation of knowledge, activity and independence. The expediency of applying methods and receptions of training is analysed.

Key words: professional competence, future artist of sacral painting, future sacral painting artists' professional competence, psychological and pedagogical bases, approaches, principles, methods, receptions.

Постановка проблеми. Підготовка майстрів сакрального живопису у вищих навчальних закладах – освітній напрям, що активно розвивається. Сьогодні в Україні здійснюється пошук шляхів професійної підготовки майбутніх майстрів сакрального живопису.

Система художньої освіти спрямована на підготовку компетентних фахівців, що передбачає відродження та розвиток стилістичних особливостей українського іконопису, готовність до врахування вимог, які виникають у процесі роботи у специфічних техніках (фреска, мозаїка, вітраж), органічне сприйняття нового і прогресивного у процесі роботи із замовником тощо. Задля розв'язання проблем художнього, богословського та соціального спрямування

майбутньому фахівцеві необхідно володіти певним рівнем професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць із психології, педагогіки засвідчує, що проблему професійної підготовки у вищій школі досліджено в різних аспектах: педагогіка вищої школи (А. Кузьмінський, З. Курлянд, В. Лозова); особливості організації навчального процесу у вищому навчальному закладі (С. Архангельський, Л. Хоружа); педагогічні технології професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах (В. Беспалько, В. Желанова, С. Сисоєва); концепція першої професійної освіти (С. Гончаренко, Н. Ничкало); питання професійної підготовки фахівців різних напрямів у вищих

навчальних закладах (З. Бакум, Т. Поясок, В. Прусак); проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців (Н. Бібік, О. Пометун, І. Чемерис).

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку психологів (С. Ананьїн, С. Дружилов, О. Кокун), ефективність процесу адаптації до практичної професійної діяльності визначається багатьма чинниками, з-поміж яких найсуттєвішими можна вважати такі: відповідність змісту й форм підготовки характеру майбутньої професійної діяльності; володіння необхідними знаннями, базовими вміннями і навичками; здатність до саморозвитку у процесі виконання професійної діяльності; можливість постійного самовдосконалення; наявність умов для розвитку і вдосконалення професійних умінь та навичок [2, с. 18].

Науковці А. Жозефіна, У. Косар та Г. Тимошко стверджують, що готовність до професійної діяльності передбачає набуття особистістю стійких, свідомо сформованих уявлень про себе, моральних принципів і переконань, розуміння обов'язку, відповідальності, уміння аналізувати власний життєвий досвід, спостерігати за явищами та давати їм оцінку, здатність до самоконтролю та самооцінювання, що здебільшого визначаються психологічними особливостями та рівнем розвитку професійної самосвідомості.

Н. Антонова [1] зазначає, що на різних етапах фахового становлення професійна «Я-концепція» студентів зазнає істотних змін. Так, змінюється уявлення про «ідеального» фахівця і про себе як професіонала: 1) стадія вибору професії (початок професійного навчання): студенти першого курсу характеризуються більшою тривожністю, вони невпевнені в наявності у них відповідних якостей. На цьому етапі професійна «Я-концепція» розмита і суперечлива, що підтверджується й тим, що самим собі першокурсники приписують протилежні якості; 2) стадія початку професійного становлення (закінчення навчання): для студентів четвертого та п'ятого курсів характерною є більша «насиченість» образу фахівця професійно важливими якостями, котрі складаються в цілісну картину. В описі свого реального «Я» продовжують зберігатися певні суперечності, але опис «Я-ідеалу» практично збігається з образом реального фахівця та характеризується відсутністю внутрішньоособистісних суперечностей, тому можна говорити про те, що прагнення до входження у професійне співтовариство характеризується бажанням пристосуватися до об'єктивних вимог, не порушуючи цілісну, гармонійну, внутрішньо узгоджену

особистість, яка повинна стати професіоналом.

Зауважимо, що врахування психолого-педагогічних особливостей особистості майбутнього художника сакрального живопису, акцентування уваги на його здібностях, забезпечення оптимальних умов для саморозвитку сприяють реалізації мети формування професійної компетентності, оскільки у студентські роки відбувається становлення характеру майбутнього фахівця, наукового та професійного розвитку.

Беручи до увагу специфіку навчання майбутніх майстрів сакрального живопису, відзначаємо, що процес формування професійної компетентності майбутніх художників ґрунтується на специфічних підходах, має власний понятійний апарат, який інтегрує дидактичні та методичні принципи у викладанні фахових дисциплін. Відтак домінуючими у процесі навчання є компетентнісний, системний та діяльнісний підходи, які сприяють ефективному формуванню професійної компетентності.

На думку Л. Коваль [3], у вищій освіті перехід на компетентнісно зорієнтовану підготовку розглядається у двох аспектах: по-перше, відбувається модернізація змісту професійної освіти, що передбачає його відбір і структурування з одночасним визначенням результативного складника освітнього процесу – набуття студентами компетентностей; по-друге, постає потреба навчити майбутніх фахівців ключовим та предметним компетентностям.

Основною ідеєю компетентнісного підходу (Е. Зеєр, І. Зимня, А. Маркова, А. Хуторський) є формування професійної компетентності через удосконалення знань та умінь у процесі розв'язання професійно значущих завдань, які виникають у роботі художника сакрального живопису. Запровадження компетентнісного підходу забезпечило формування поряд із конкретними знаннями й вміннями студентів їхніх здібностей, навичок, готовності до пізнання, до професійної діяльності.

Надалі розвитку набуває діяльнісний підхід (Л. Виготський, О. Леонт'єв). Вивчення фахових дисциплін передбачає практичне застосування набутих знань: виконання начерків, замальовок, застосування набутих теоретичних знань на практиці під час створення творчих композицій, що формує досвід розв'язання професійних завдань.

Основною рисою діяльнісного підходу до навчання є підпорядкування дій викладачів не засвоєнню знань, умінь та навичок, а організації діяльності студентів. Отже, діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і навичок майбутнього майстра

сакрального живопису, застосовування на практиці набутих знань, успішну професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти. Варто зауважити, що результатом навчання за умови впровадження діяльнісного підходу є формування професійного досвіду і, як наслідок, нагромадження досвіду розв'язання професійних завдань.

Запровадження системного підходу (С. Архангельский, В. Беспалько, С. Гончаренко) передбачає логічну послідовність та наступність формування змісту фахових знань через запровадження поділу складних для засвоєння тем курсів на частини, підпорядковані єдиному цілому, тобто цілісне вивчення елементів художньо-конструкторської діяльності у взаємозв'язку.

Варто зауважити, що системний підхід дозволяє визначити перспективи навчання, його основні взаємодіючі компоненти з урахуванням провідних тенденцій суспільного розвитку, реальні потреби і можливості суб'єктів навчання.

У результаті теоретичного аналізу науково-педагогічної літератури (В. Андреев, В. Беспалько, А. Вербицкий та ін.) пропонуємо систему загальнодидактичних принципів, на яких ґрунтується процес формування професійної компетентності майбутніх художників сакрального живопису: принцип науковості; принцип доступності навчання; принцип зв'язку теорії із практикою; принцип наочності; принцип системності й послідовності; принцип свідомого засвоєння знань; принцип активності й самостійності.

Сутність принципу науковості змісту і методів навчального процесу полягає в тому, що засвоювані майбутніми художниками сакрального живопису знання повинні викладатися в інтерпретації сучасної науки. Важливим засобом забезпечення принципу науковості є залучення студентів до використання методів сучасної науки через дослідництво, у процесі вивчення основ наук та озброєння їх творчим досвідом діяльності.

Принцип доступності навчання вимагає врахування особливостей розвитку студентів, аналізу матеріалу з погляду їх можливостей. На нашу думку, у навчанні повинні бути труднощі, але помірні, посилені, ті, які можна подолати. Відтак принцип доступності зумовлює формування професійної компетентності майбутніх фахівців на основі врахування реальних можливостей, індивідуальних та інтелектуальних особливостей майбутніх художників сакрального живопису.

Принцип зв'язку теорії із практикою вимагає, щоб процес навчання стимулював

майбутніх художників сакрального живопису використовувати отримані знання на практиці, аналізувати і перетворювати навколишню дійсність. Отже, принцип зв'язку теорії із практикою передбачає взаємодію набутих майбутнім художником сакрального живопису знань із життям, використання теоретичних знань на практиці, завдяки чому підвищується свідомість навчання й інтерес до нього.

Принцип наочності, єдності конкретного й абстрактного передбачає, що ефективність навчання залежить від цілеспрямованого залучення органів відчуття майбутніх художників сакрального живопису до сприймання і перероблення навчального матеріалу. Важливо зазначити, що навчання, яке обмежується лише наочною, не може забезпечити високого рівня інтелекту. Тому використання наочності повинно застосовуватися тією мірою, у якій воно сприяє формуванню знань і умінь, розвитку мислення [4, с. 19–20].

Принцип системності й послідовності передбачає: по-перше, планомірний порядок навчання, за якого кожний етап спільної діяльності викладача і студентів ґрунтується на попередніх етапах і відкриває шлях до подальшого просування вперед; по-друге, послідовне, побудоване на логіці науки і зумовлене завданнями освіти та можливостями майбутніх художників сакрального живопису розгортання змісту знань, способів діяльності у навчальних програмах, посібниках із фахових дисциплін. Принцип системності й послідовності спрямований на закріплення раніше засвоєних знань, умінь, навичок іконописної справи, їх послідовний розвиток і вдосконалення.

Принцип активності й самостійності ґрунтується на положенні про те, що чим активнішою і більш самостійною є діяльність, тим вищою є якість засвоєння навчального матеріалу. Застосування принципу активності забезпечує розвиток ініціативності та творчих здібностей майбутніх художників сакрального живопису.

Принцип свідомого засвоєння знань передбачає не механічне, а свідоме засвоєння знань. Свідоме навчання передбачає не лише систему правильних, логічних операцій, що сприяють засвоєнню знань, але й позитивне та відповідальне ставлення майбутніх художників сакрального живопису до навчання, розуміння життєвого значення професійних знань для суспільства.

Виокремлюючи доцільні методи навчання, варто зауважити, що методи навчання є одним із найважливіших компонентів навчального процесу, який забезпечує засвоєння майбутнім художником сакрального

живопису змісту навчального матеріалу, реалізовує мету і завдання навчання.

Звертаючись до практичного досвіду роботи, зауважимо, що характер професійної компетентності майбутніх художників сакрального живопису зумовлює упровадження в навчальний процес, окрім провідних, методів навчання відповідно до характеру пізнавальної діяльності (М. Скаткін, І. Лернер): проблемного викладання, частково-пошукового, дослідницького, оскільки пізнавальна діяльність відображає рівень самостійної діяльності майбутніх художників сакрального живопису.

Зазначимо, що кожний метод навчання використовується за допомогою прийомів, тобто складників методу, необхідних під час його реалізації. У процесі викладання фахових дисциплін у вищому навчальному закладі широко застосовуються бесіда, пояснення, розповідь, інструктаж, ілюстрація, порівняння, зіставлення тощо.

Висновки із проведеного дослідження. Отже, цілісне й оптимальне поєднання окреслених панівних підходів (компетентнісний, діяльнісний та системний) до навчання, загальнодидактичних принципів навчання (науковості, доступності, зв'язку теорії із практикою, наочності, систематичності й послідовності, свідомого засво-

ення знань, активності й самостійності), а також методів (проблемного викладання, частково-пошуковий, дослідницький) та прийомів (порівняння, зіставлення, стимулювання, активізація уваги та мислення, запам'ятовування, ілюстрація) навчання передбачає підвищення ефективності фахової підготовки та сприяє формування професійної компетентності майбутніх художників сакрального живопису.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонова Н. Кризові явища у професійному становленні студентів-психологів та психологів-практиків / Н. Антонова // Актуальні проблеми психології. – Вип. 6. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2007. – С. 3–9.
2. Бакум З. Професійна компетентність і професійна компетенція у контексті підготовки майбутніх дизайнерів / З. Бакум, Л. Саприкіна // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наукових праць. – Вип. 33. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – С. 15–21.
3. Коваль Л. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: технологічна складова: [монографія] / Л. Коваль. – Д. : Юго-Восток, 2009. – 375 с.
4. Пальчикова О. Принципи формування крос-культурної компетентності іноземних студентів / О. Пальчикова // Українська мова і література в школах України : щомісячний науково-методичний та літературно-мистецький журнал. – 2014. – № 6 (135). – С. 18–21.